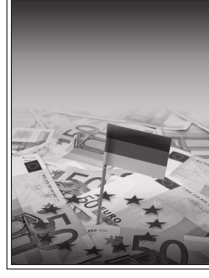

DEĞİŞİM SÜRECİNDEKİ AB EKONOMİSİ

AVRO KRİZİ VE ARTAN ALMANYA ETKİSİ

SEMİH EMRE ÇEKİN

DEĞİŞİM SÜRECİNDEKİ AB EKONOMİSİ

AVRO KRİZİ VE ARTAN ALMANYA ETKİSİ

SEMİH EMRE ÇEKİN

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
AVRODAN SONRA PARA VE MALİYE POLİTİKALARININ EVRİMİ	8
2009'DAN SONRA AB VE AVRO BÖLGESİ'NİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR	11
ALMANYA ETKİSİ	18
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	21

YAZAR HAKKINDA

Semih Emre Çekin

Tübingen Üniversitesi'nde İktisat ve İşletme alanında lisans derecesi, 2014 senesinde Texas Tech Üniversitesi'nde İktisat alanında doktora derecesi aldı. Doktora sürecinde çeşitli dersler veren Çekin doktora sonrasında Governors State Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Çalışmalarına Türk-Alman Üniversitesi İktisat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak devam etmektedir. Makroekonomi, gelişmekte olan piyasalar ve para politikası üzerine çalışmaları ve yayınları bulunmaktadır.

ÖZET

Kuruluşundan itibaren siyasi ve ekonomik iş birliğinin simgesi haline gelmiş olan Avrupa Birliği (AB) ciddi bir değişim süreci içindedir. 2008'e kadar siyaset ve ekonomi alanlarında istikrar içinde olan Birlik 2008'de cereyan eden küresel ekonomik krizin ve 2011'den sonra Ortadoğu'da cereyan eden savaşların sonrasında muhtelif sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sıkıntılar Birlik'in kırılganlıklarını ortaya çıkarmış ve sürdürülebilirliği noktasında ciddi şüpheleri beraberinde getirmiştir. Meydana gelen değişiklikler tarihten gelen birtakım endişelerden dolayı liderlik pozisyonunu benimsemekten çekinen Almanya'yı ön plana çıkarmış ve Berlin'in AB kurumları ve siyasetine nüfuz etme kapasitesini ortaya koymuştur. Bu analizde AB'nin yakın geçmişte yaşadığı değişim süreci ele alınarak bu sürecin Almanya'nın yükselişi ve Birlik'in sürdürülebilirliği gibi konulara etkisi açıklanmıştır.

**Bu analizde
AB'nin yakın
geçmişte yaşadığı
değişim süreci
ele alınarak
bu sürecin
Almanya'nın
yükselişi
ve Birlik'in
sürdürülebilirliği
gibi konulara
etkisi
açıklanacaktır.**

GİRİŞ

AB şüphesiz dünyanın en önemli siyasi ve ekonomik birlikleri arasındadır. (İngiltere haricinde) 27 ülkeden oluşan Birlik ekonomi, siyaset ve teknoloji alanlarında dünyanın önemli güç merkezlerinden biri haline gelmiştir. Tarih göstermektedir ki Birlik'e üye ülkeler aralarında yüzlerce sene savaşmıştır. Son olarak da 20. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'nın neredeyse tümünü kapsayan iki dünya savaşı milyonların ölümüyle sonuçlanmıştır. Avrupa'da barış ortamının sürdürülmesi için ilk olarak 1951 yılında Paris Anlaşması ile Avrupa Kömür Çelik Topluluğu kurulmuş ve daha sonra 1957 senesinde Belçika, Batı Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın dahil olduğu ve AB'nin de temeli olarak kabul edilen Roma Antlaşması imzalanmıştır.¹ Kuruluşunda altı üyeden oluşan Birlik zamanla büyümüş özellikle Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve demir perdenin düşmesiyle Doğu Avrupa'nın birçok ülkesini bünyesine dahil etmiştir. Zamanla istikrar, siyasi ve ekonomik güç simgesi haline gelen AB, 1992'de ortak pazarın başlaması ve 1999'da ise parasal birliğin yürürlüğe girmesiyle beraber mali ve parasal politikalar ve ortak pazar alanlarında ekonomik entegrasyonu derinleştirmiştir. Bu entegrasyonun

1. "The History of the European Union", European Union (EU), https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

önemli bir parçası olarak bazı üye ülkeler avroyu 1999'dan itibaren para birimi olarak kabul etmiş ve Avro Bölgesi'ne dahil olmuşlardır.

AB en önemli sınavlarından birini 2008 küresel krizden sonra cereyan eden ve Birlik'in tümünü etkisi altına alan avro krizi ile birlikte vermiştir. Bu krizin sonucunda ekonomi ve nüfus alanlarında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) gibi küçük ve İtalya gibi büyük AB üyeleri ciddi ekonomik sıkıntılar yaşamış, krizin başlamasından sonra derin ve uzun süren resesyona maruz kalmışlardır. Ekonomi alanında yaşanan sıkıntılara özellikle son senelerde siyasi ve jeopolitik riskler eklenmiştir. Bu süreçte AB'nin sürdürülebilirliği ve kurumsal yapısı sorgulanmış ve tenkit edilmiştir. Aynı süreç tarihe dayanan sebeplerden dolayı liderliğe çekimsiz yaklaşan Almanya'yı ise ön plana çıkarmıştır.

AVRODAN SONRA PARA VE MALİYE POLİTİKALARININ EVRİMİ

Avro Bölgesi ve Para Birimi Olarak Avro

AB'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları anlamak için avro birliğini ve Birlik'in mali ve para politikalarını anlamak gerekir. AB kurumları ve yapısıyla siyasi entegrasyonun yanında ekonomik entegrasyonu da amaçlamaktadır. Bu entegrasyonun amaçlanan yararları ortak serbest ticaret pazarına dahil olmak, finansal piyasalar ve döviz kuru alanlarında istikrarı sağlamak olarak sıralanabilir. Ekonomik entegrasyonun önemli bir parçası olarak Avro Bölgesi 1998 senesinde yürürlüğe girmiş ve AB'ye üye olan bazı ülkeler de kademeli bir şekilde avroyu para birimi olarak kabul etmişlerdir. 2017 itibarıyla İngiltere haricindeki 27 AB ülkesi arasından 19'u avroyu para birimi olarak kullanmaktadır. Bu ülkeler Avro Bölgesi'nin parçası olmak için avroyu kendi ulusal para birimlerine tercih etmişlerdir. Bunun önemli bir sonucu olarak ülkelerin para politikaları ulusal Merkez Bankaları yerine Avrupa Merkez Bankası (AMB) tarafından yürütülmektedir. AB'nin yaşadığı ekonomik sıkın-

ları anlamak için para ve maliye politikalarının etkileşimini anlamakta fayda vardır.

Para Birliklerinin Avantajları ve Dezavantajları

Avro Bölgesi geçmişte yüksek enflasyon oranlarına maruz kalmış birçok ülkenin uyguladığı sabit döviz kuru veya parasal birliklerin yapısını taşımaktadır. Bu birliklerin teorik altyapısı geçmişte akademisyenler tarafından incelenmiştir.² Kurularını sabitleyen veya parasal birliklere giren ülkeler için avantaj ve dezavantajlar söz konusudur. Avantajların en önemlilerinden biri Avro Bölgesi'nin parçası olan diğer ülkelerin özellikle Almanya'nın sergilediği düşük enflasyon ve güçlü para birimi algısıdır. Özellikle yüksek enflasyon rakamlarının gözlemlendiği 1980 ve 1990'lardan sonra enflasyon karşıtlığının ön plana çıkmasıyla ülkeler avro'nun para birimi olarak kabul edilmesinin kendilerine avantaj sağlayacağını varsaymışlardır.

Parasal birliklere giren ülkelerin karşılaşılabilecekleri dezavantajlar 20. yüzyılda defalarca gözlemlenerek kayıt altına alınmıştır. Sabit kurların neden olduğu krizlere 1929'da başlayan ve bir çeşit kur sabitlemesi olan altın standardı yüzünden derinleşen Büyük Buhran ve 1990'lı yıllarda Latin Amerika ve Asya'da cereyan eden krizler örnek verilebilir.³ Sabit kur politikası yürüten ülkelerin karşılaştığı dezavantajların tartışmasız en önemlileri olarak ülkelerin bağımsız para politikası yürütme imkanlarını kaybetmiş olmaları ve spekülasyon saldırılarına maruz kalabilmeleri zikredilebilir. Avroyu kabul eden ülkeler düşük enflasyon oranlarının karşılığında bağımsız para politikası yürütme özgürlüklerini AMB'ye devretmiş oluyorlar. Para politikası, düşüşe geçen veya yükselen ekonomik faaliyeti frenlemek veya canlandırmak için para miktarı, faiz oranları ve döviz kurlarının enstrüman olarak kullanıldığı modern ekonomi politikasının önemli altyapılarından. Bazı ül-

keler için kriz zamanlarında ekonomilerini canlandırma kabiliyetini düşük enflasyon karşılığında AMB'ye devretmeleri büyük bir taviz olarak nitelendirilebilir. AMB ise politikalarını yüzde 2'ye yakın bir enflasyon hedefini yakalamak üzere ve ülkelerin bireysel durumlarından ziyade Avro Bölgesi'ni kapsayan ülkelerin tümü için yürütmektedir. Bu durum ise özellikle kriz zamanlarında daha yüksek enflasyon veya daha düşük bir kurla enflasyonu canlandırmak isteyebilecek ülkelerin elinden bu opsiyonu almış oluyor.

Avrupa'nın çoğunluk olarak güney kısmını kapsayan ve 2008 sonrasında Portekiz, İspanya, İtalya, İrlanda ve Yunanistan gibi ülkelerde ortaya çıkan borç krizi kısa süre içinde Avro Bölgesi'nin temelinde olan sıkıntıları gün yüzüne çıkarmıştır.

Mali Politikaların Önemi

Mali politikalar devletlerin gelir elde etmeleri, harcamaları veya borçlanmaları için kullanılan araçlardır. Mali politikaların para politikasından bağımsız olarak yürütülmesi düşünülemediği gibi uyumlu bir şekilde yürütülmemesi durumunda yüksek enflasyon veya finansal krizlerle sonuçlanması da mümkündür. Özellikle kurlarını sabitleyen ülkeler dış borçlarının yüksek olması ve rezervlerinin düşük olması durumunda spekülasyon saldırılarına maruz kalabilirler. AB kuruluşundan itibaren para politikasında sağlanan derin entegrasyonu mali politikalar alanında sağlamamıştır. Bunun yerine ülkelere borçlanma ve bütçe açığı verilerinde kısıtlamalar getirerek uyum sağlamaya çalışmıştır. Maastricht Kriterleri ve İstikrar ve Büyüme Pakti (Stability and Growth Pact) olarak adlandırılan ve kamu finansmanı ile ilgili bu kurallara göre ülkelerin bütçe açıklarının azami oranının gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYH) yüzde 3'ünü ve kamu borcunun GSYH'ye oranının yüzde 60'ı aşmaması gerekmektedir.

2. En erken makalelerden birisi için bkz. Robert A. Mundell, "A Theory of Optimum Currency Areas." *The American Economic Review*, Cilt: 51, Sayı: 4, (1961), s. 657-665.

3. Barry Eichengreen, *Golden Fetters: The Gold Standard and the Great Depression, 1919-1939*, (Oxford University Press, New York: 1992).

Bu yetersiz entegrasyon ve mali alanda getirilen kısıtlamaların sonucu olarak yüksek borç oranları sergileyen veya yüksek bütçe açıkları veren ülkeler ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Avrupa'nın çoğunluk olarak güney kısmını kapsayan ve 2008 sonrasında Portekiz, İspanya, İtalya, İrlanda ve Yunanistan gibi ülkelerde ortaya çıkan borç krizi kısa süre içinde Avro Bölgesi'nin temelinde olan sıkıntıları gün yüzüne çıkarmıştır. Avrupa Komisyonu mali politikalar alanında daha derin bir entegrasyon sağlanması ve bir mali birliğin yapılabirliğinin araştırılması için Avrupa Mali Politikalar Kurulunu (European Fiscal Board) kurmuştur ama kurulun sadece danışmanlık görevi yürütmesi kısa vadede bu entegrasyonun fikir aşamasında kalacağını işaret etmektedir.

Para ve Maliye Politikalarının Uyumluluğu

Para politikası literatüründe para ve maliye politikalarının uyumluluğunun teorik altyapısı Keynes'e dayanmaktadır. Keynes'e ve sonrasında geliştirilen teorilere göre uyumlu olmayan politikalar yüksek enflasyon veya uzun süreli durgunluğa sebep olabilir. Örneğin uzun süre düşük tutulan reel faiz oranları ile yüksek bütçe açıkları/borç oranları enflasyon oranlarının çok yüksek olmasına sebep olabilmektedir. Bunun için örnek olarak Türkiye'de 2002 öncesi hakim olan yüksek enflasyon oranları verilebilir. Bunun karşısında ekonominin uzun vadeli durgunluk yaşadığı veya faiz oranlarının çok düşük olup bir araç olarak kullanılamayacağı zamanlarda mali politikaların aktif kullanılması ekonominin canlanmasını sağlayabilir. Bunun için ABD'de Büyük Buhran'dan sonra yaşanan ekonomik durgunluk ve İkinci Dünya Savaşı'yla ekonominin tekrar canlanması örnek olarak verilebilir.

Avro Bölgesi kurulma aşamasından itibaren uyumsuzluğa ve beraberinde ortaya çıkabilecek sorunlara müsait bir konumdaydı. Normal şartlar altında durgunluk yaşayan ülkeler düşük faiz oranları veya genişletici mali politikalar kullana-

rak durgunluktan çıkabilecekken Avro Bölgesi üyeleri para politikalarını ve finansman almaları durumunda mali politikalarını otonom olarak yürütememekte idirler.

Bu durumun en önemli örneği 2009 sonrası Yunanistan olmuştur. Üçüncü bölümde açıklanacağı üzere Yunanistan'ın yaşadığı kriz özetle birkaç unsurun bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu unsurlar 2001 sonrası AB tarafından sağlanan uygun krediler ve küresel piyasalarda düşük faiz oranlarıyla gelen yüksek borç oranları, verimsiz bir kamu sektörü ve rekabet kabiliyeti düşük bir ihracat sektörü olarak sıralanabilir. Krizle ortaya çıkan durum sonucunda işsizlik oranları yüzde 25'e ulaşırken kişi başı gelir de yüzde 25 oranında düşmüştür.

Standard ekonomik teorilere göre bu krizden kurtulmanın yolları para ve mali politikaları kullanmaktan geçmektedir. Yunanistan için normal şartlar altında faiz oranlarını düşürerek veya kur devalüasyonları sağlayarak para politikasını kullanması ve bu şekilde ekonomiyi canlandırması önerilebilirdi. Fakat Avro Bölgesi üyesi olduğu için Yunanistan'ın para politikası uygulama yetkisi AMB'ye devredildiğinden bu seçenek kullanılmaz hale gelmiştir. Benzer bir şekilde mali politikalar özellikle faiz oranlarının çok düşük olduğu bir ortamda ekonominin tekrar canlandırılması için kullanılarak otomatik istikrar sağlayıcı görevi görebilirdi. Fakat kriz sonrası finansman sağlayan ve Troyka olarak adlandırılan Avrupa Komisyonu, IMF ve Eurogroup'tan oluşan grubun dayattığı şartlardan dolayı bu seçenek de kullanılamayacak duruma gelmiştir. Bu durumda Yunanistan kemer sıkma politikalarını uygulamak zorunda kalmıştır. Yunanistan'ın yaşadığı ve diğer avro ülkelerinin de gelecekte yaşama ihtimalinin olduğu bu durum karşısında AB politikacıları mali politikaları bir kalkınma aracı olarak kullanmayarak AMB para politikalarını devreye sokmuştur.

Bu politikaların temeli AMB Başkanı Mario Draghi'nin 2012 senesinde yaptığı bir konuşmada krizin geçmesi için ne gerekiyorsa yapılacağını

vaat etmesiyle atılmıştır.⁴ Piyasaların beklentilerini şekillendirmek için yapılan bu konuşmanın sonrasında AMB 2015 senesinden itibaren Varlık Alımı Programı'nı (Asset Purchase Programme) başlatarak sıkıntıya girmiş ve Avro Bölgesi ülkelerinin uzun vadeli tahvillerini satın almak suretiyle bölgenin finansal piyasalarına likidite enjekte etmeye başlamıştır. Bu program sayesinde Ağustos 2017'ye kadar AMB'nin bilançosu iki trilyon avro civarında genişlemiştir.⁵ Programın bölge ülkelerinin tahvil oranlarının düşmesinde etkili olduğu öne sürülmüştür.⁶ Para politikası yönünde gösterilen bu olağanüstü gayrete kıyasla mali politikalar alanında aynı gayret gösterilmemiştir. Bu fark AMB Başkanı Draghi tarafından tenkit edilmiştir. Draghi AB'nin mali politikaları para politikaları ile beraber daha aktif kullanması gerektiğini belirtmiştir.⁷

Önümüzdeki bölümde avro krizinin ülkeler bazındaki etkisi açıklanarak özellikle kısıtlayıcı mali politikaların ülkeler üzerindeki etkisine değinilecektir.

2009'DAN SONRA AB VE AVRO BÖLGESİ'NİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

AB 2008 senesine kadar görece istikrar ve kalkınma içinde seyrederken ABD'de başlayıp kısa süre içinde Avrupa'ya uzanan kriz sebebiyle ciddi sıkıntılara maruz kalmıştır. Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı ve İtalya, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde AB karşıtı partilerin

ciddi kazanımlar elde etmeleri ile birlikte AB ve Avro Bölgesi'nin sürdürülebilirliğine dair ciddi şüpheler ortaya çıkmıştır. Önümüzdeki bölümde detaylı bir şekilde açıklanacağı üzere söz konusu sıkıntılar Almanya'nın AB içinde en önemli aktör olarak ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Bu gelişmeleri anlamak için bu bölümde 2008'de cereyan eden küresel krizden sonra AB'de olan ekonomi ve siyaset alanlarındaki gelişmelere değinilecektir.

Avro Krizi

AB'nin tarihinde verdiği en önemli sınavlardan biri şüphesiz avro krizi olmuştur. Bu krizin temeli ABD'de başlayıp sonrasında da dünyanın önemli ekonomilerine ticari ve finansal bağlantılar yoluyla sıçrayan finansal kriz ile atılmıştır. Risk algısının arttığı bir ortamda Avro Bölgesi üyeleri arasından bazılarının sergilediği disiplinsiz mali politikalar, kırılğan finansal piyasalar ve rekabet gücünün düşüklüğü borç oranlarının daha da yükselmesine neden olmuştur. Bu durum yatırımcılar nezdinde bu borçların geri ödenabilirliğinin sorgulanmasına yol açmıştır. Süreç içerisinde bazı üye ülkelerin problemleri domino etkisi yaratmış ve ortaya çıkan tablo AB'nin ekonomik ve siyasi birliğini tehlikeye atmıştır.

Bu riskler Avro Bölgesi'nin kuruluşundan önce göz önünde bulundurularak muhtemel bir krizi önlemek için bir dizi önlem alınmıştı. Bu önlemlerin alınma sebebi kriz durumunda sağlanması gereken finansmana ve bununla bağlantılı olan "ahlaki tehlike" (*moral hazard*) konseptine dayanmaktadır. Bu teoriye göre kredi veren kişi veya kurumlar negatif teşvik mekanizmaları yaratmamak için önlem almak zorundadır. Kriz ülkelerinin durumunun emsal teşkil etmemesi veya başka bir AB ülkesinin tekrar finansman sağlanmasını zorunlu kılacak durumlara düşmemesi için gerekli şartların sağlanması elzemdir.

Bu önlemler ilk defa 1991 senesinde formüle edilen ve Maastricht Kriterleri olarak bilinen yakınsama kriterleriyle şekil almıştır. 1998 senesinde ilave edilen İstikrar ve Büyüme Paketi ile de söz ko-

4. "Speech by Mario Draghi, President of the European Central Bank at the Global Investment Conference in London", ECB, 26 Temmuz 2012, <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120726.en.html>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

5. "Mario Draghi's 'Whatever It Takes' Outcome in 3 Charts", *Financial Times*, 25 Temmuz 2017.

6. Philippe Andrade, Johannes Breckenfelder, Fiorella de Fiore, Peter Karadi ve Oreste Tristani, "The ECB's Asset Purchase Programme: An Early Assessment", *ECB Working Papers*, Sayı: 1956, (2016).

7. "Unemployment in the Euro Area", 22 August 2014, <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2014/html/sp140822.en.html>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017); "Draghi Steps up Call for Eurozone Reform to Cope with Ageing Crisis", *Financial Times*, 9 Haziran 2016.

nusu kriterler genişletilmiştir. Beş maddeden oluşan Maastricht Kriterleri'ne göre Avro Bölgesi üyesi olmak isteyen ülkelerin enflasyon, bütçe açığı, borç oranları, uzun vadeli faiz oranları ve döviz kuru gibi konularda istikrar sağlaması gerekmektedir. Zamanla üye olacak ülkeler arasında mali disiplin konusunda daha sıkı kriterlerin belirlenmesi gerektiği düşüncesiyle İstikrar ve Büyüme Paketi kanunlaştırılmış, mali sektörün daha disiplinli olmasına dair sıkı kriterler getirilmiştir. Bu kriterlere göre üye ülkeler için bütçe açığına dair belirlenen yüzde 3'lük sınırı kontrol etmek ve uygulamak mecburiyeti getirilmiş, aksi durumda cezai yaptırımların uygulanacağı belirlenmiştir.

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı ve İtalya, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde AB karşıtı partilerin ciddi kazanımlar elde etmeleri ile birlikte AB ve Avro Bölgesi'nin sürdürülebilirliğine dair ciddi şüpheler ortaya çıkmıştır.

Maastricht Kriterleri ve İstikrar ve Büyüme Paketi'nin eksiklikleri yürürlüğe konulmalarından kısa süre sonra ortaya çıkmış ve üye ülkeler tarafından tenkit edilmiştir. Bu eksiklikler şu şekilde sıralanabilir:⁸

- Bazı ülkeler Avro Bölgesi üyesi olma sürecinde mali sektöre yönelik istatistikleri bilerek manipüle etmiş ve bütçe açıklarının daha düşük olduğu kanısını oluşturmuştur.⁹
- Paktin ihlali durumunda cezai yaptırımlar yetersiz kalmıştır. Bu durum yaptırımların uygulanması yönündeki beklentileri de kötü yönde etkilemiştir. Bunun en bariz örneği 2002-2005 seneleri arasında Avro Bölgesi'nin

8. İstikrar ve Kalkınma Paketi hakkında kapsamlı bir analiz için bkz. Demosthenes Ioannou ve Livio Stracca, "Have the Euro Area and EU Governance Worked? Just the Facts", *European Journal of Political Economy*, Cilt: 34, (Haziran 2014), s. 1-17.

9. "Greece Admits Fudging Euro Entry", BBC, 15 Kasım 2004.

en büyük iki ekonomisi olan Almanya ve Fransa'nın yüzde 3'ün üzerinde bütçe açığı vermiş olmalarına rağmen herhangi bir yaptırımla karşılaşmamalarıdır.¹⁰

- Avro Bölgesi'nin en önemli ülkelerinin Birlik'in maddelerini ihlal etmeleriyle beraber cezai yaptırımlar büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Buna ilaveten aday ülkelerin bölgeye üye olduktan sonra kurallara uymaları için pozitif teşviklerin ortadan kalkması bütçe açıkları ve borç oranlarının yükselmesinin önünü açmıştır.

Bu eksikliklerin ve Avrupa'ya sıçrayan küresel krizin sonucu olarak Avro Bölgesi'ne üye olan Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan, İspanya ve GKRY ciddi ekonomik sıkıntılara maruz kalmıştır. Bu krizin PIGS veya PIIGS olarak adlandırılan bu ülkeler üzerindeki etkileri aşağıdaki paragraflarda açıklanacaktır.

Yunanistan

AB krizi için şüphesiz en önemli örnek uzunluğu ve derinliği itibarıyla avro krizinin sembolü haline gelen 2009 Yunanistan ekonomik krizidir. Yunanistan 1981'de AB'ye girmeden önce diğer birçok AB ülkesine kıyasla rekabet gücü daha düşük, az gelişmiş ve kamu sektörü disiplini yetersiz olan bir ülke konumundaydı.¹¹ Bu altyapıyla birlikte ülkenin finansal piyasalarının görece sığ olması dış finansman ve borç oranlarının yükselmesine neden olmuştur. Yunanistan krizinin başlangıcı Ekim 2009'da hükümetin değişmesine ve AB'nin istatistiklerdeki tutarsızlıkların düzeltilmesini talep etmesinden sonra yeni hükümetin bütçe açığının sanıldığından çok daha yüksek olduğunu açıklamasına dayanmaktadır. Bu önemli değişiklikten kısa süre sonra Yunanistan Merkez Bankası'nın

10. Marco Buti ve Paul van den Noord, *Fiscal Policy in EMU: Rules, Discretion and Political Incentives*, (European Commission, Brüksel: 2004).

11. Örneğin bkz. Michael G. Arghyrou, John D. Tsoukal, "The Greek Debt Crisis: Likely Causes, Mechanics and Outcomes", *The World Economy*, Cilt: 34, Sayı: 2, (2011), s. 173-191; Silvia Ardagna, Francesco Caselli, "The Political Economy of the Greek Debt Crisis: a Tale of Two Bailouts", *American Economic Journal: Macroeconomics*, Cilt: 6, Sayı: 4, (2014), s. 291-323.

TABLO 1. YUNANİSTAN EKONOMİSİNE DAİR MAKRO GÖSTERGELER (YÜZDE)

	GSYH Büyüme	İşsizlik Oranı	Kamu Borcu (GSYH'ye oranla)	Bütçe Açığı (GSYH'ye oranla)
2001-2007	4,05	9,8	104,4	6,7
2008-2016	-3,29	19,4	158,6	8,6

Kaynak: Eurostat

da devlet borcunun yüksek olacağını açıklamayı küresel piyasalarda Yunanistan ekonomisinin ciddi sıkıntılara maruz kalacağı beklentisini oluşturmuştur.¹² Bu sıkıntılar Yunanistan'ın devlet borç oranlarının hızla yükselmesiyle çok daha ciddi bir boyut kazanmıştır. Yunanistan ekonomisinin (GSYH'ye oranla) borç oranları kriz öncesinde de AB ülkeleri arasında en yüksek olma niteliği taşıyan 2009 sonrasında Japonya'dan sonra dünyanın en yüksek oranları haline gelmiştir.

Finansman maliyetinin yükselişi ve borçların hızla artmasıyla karşı karşıya kalan Yunanistan hükümeti Troyka olarak adlandırılan ve Avrupa Komisyonu, IMF ve Eurogroup'tan oluşan gruba finansman sağlamaları için başvuruda bulunmuştur. Troyka ise 2010 senesinde ilk defa sağlanan bu finansman karşılığında Yunanistan'dan kemer sıkma politikaları doğrultusunda hareket ederek kamu sektörü, maaşlar ve vergilere dair ciddi reformları uygulamasını talep etmiştir. Almanya gibi mali disiplini önem atfeden ülkelerin ekonomik yaklaşımına karşın Yunanistan'ın içinde bu reformlara karşı tepkiler büyümüş ve dayatılan şartlar birçok ekonomist tarafından tenkit edilmiştir.¹³ 2012 ve 2015 senelerinde ikinci ve üçüncü finans-

manın sağlanması ve özellikle mali sektöre yönelik reformların hayata geçirilmesine yönelik talepler Yunanistan'ın ekonomisinin tekrar kalkınmasını sağlayamamış ve krizin derinleşmesini önleyememiştir. Bunlarla beraber ortaya atılan Avro Bölgesi'ni geçici olarak terk etme gibi fikirler hayata geçirilmemiştir. Yunanistan ekonomisinin geleceği belirsizliklere maruz kalmıştır. Mayıs 2017 itibarıyla işsizlik oranı yüzde 22'lere, kamu borç oranları ise yüzde 180'lere varmıştır.

AB kurumları Yunanistan için daha iyimser bir gelecek tahmininde bulunurken¹⁴ IMF gibi kurumlar uzun vadeli büyüme rakamlarının düşük olacağı ve gerekli önlemlerin alınmaması durumunda borç oranlarının sürdürülebilir olmayacağı tahmininde bulunmuştur.¹⁵

Portekiz

2008 sonrasında ciddi sıkıntılar yaşayan Avro Bölgesi üyelerinden olan Portekiz krizden önce de diğer AB üyelerine kıyasla daha az büyüyen ve az rekabet gücü sergileyen bir ekonomiye sahiptir. 2001-2007 arasında ortalama yüzde 1,1 ile büyüyen Portekiz ekonomisi bu süreçte Birlik üyeleri arasında en yavaş büyüyen ekonomi olmuştur. Bunun yanında

TABLO 2. PORTEKİZ EKONOMİSİNE DAİR MAKRO GÖSTERGELER (YÜZDE)

	GSYH Büyüme	İşsizlik Oranı	Kamu Borcu (GSYH'ye oranla)	Bütçe Açığı (GSYH'ye oranla)
2001-2007	1,1	7,6	62,2	4,6
2008-2016	-0,44	12,7	112	6,3

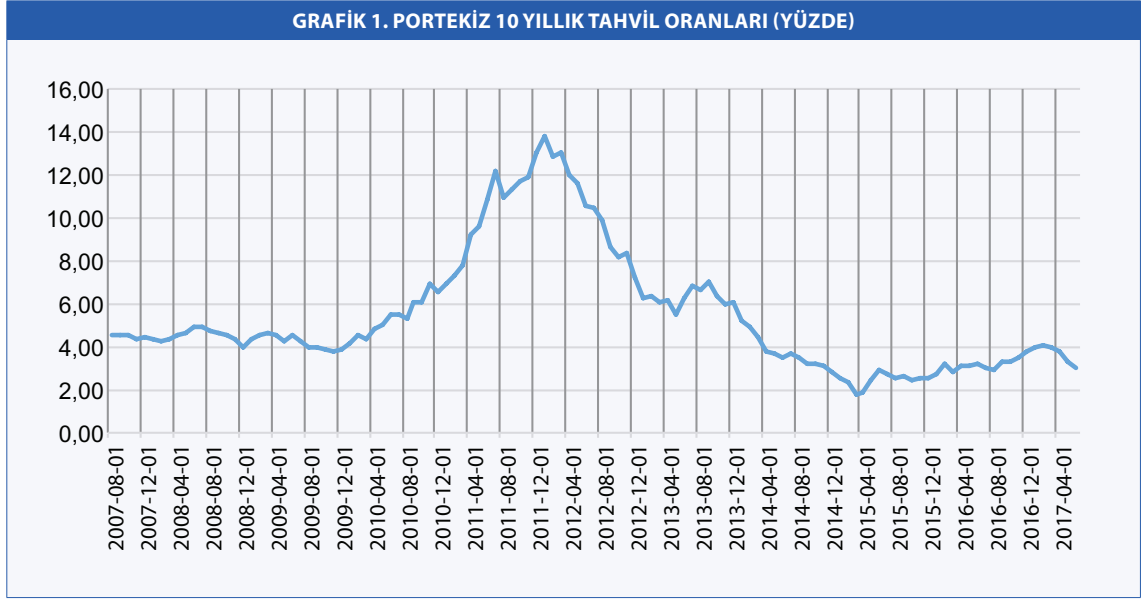
Kaynak: Eurostat

12. "Greece Vows Action to Cut Budget Deficit", *Financial Times*, 20 Ekim 2009.

13. Paul Krugman, "Killing the European Project", *New York Times*, 12 Temmuz 2015; Joseph E. Stiglitz, *The Euro: How a Common Currency Threatens the Future of Europe*, (WW Norton & Company, New York: 2016).

14. "Economic Forecast for Greece", European Commission, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-performance-country/greece/economic-forecast-greece_en, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

15. "2016 Yunanistan Raporu", IMF, (Şubat 2017), <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/CR/2017/cr1740.ashx>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

Kaynak: OECD

ticaret dengesi 2013 senesine kadar sürekli negatif olan Portekiz ekonomisi 2001 sonrasında kısa süre içerisinde yüksek borç oranları sergilemiştir.

2008 finansal krizinin küresel bir krize dönüşmesi ve Yunanistan'ın 2010 senesinden itibaren sıkıntılara maruz kalmasıyla beraber Portekiz de Mayıs 2011'de AB ve IMF'ye borçlarını ödeyebilmek için finansman talebinde bulunmak zorunda kalmıştır. Tıpkı Yunanistan'ın finansman talebinin akabinde olduğu gibi finansman sağlayan AB ve IMF mali sektörün disiplinli bir hale getirilmesine dair şartlar öne sürmüştür. Bu şartlar kamu sektörünün daraltılması, vergilerin yükseltilmesi ve kapsamlı özelleştirmelerin hayata geçirilmesi olarak sıralanabilir. Bu şartların uygulanması sonucunda Portekiz'de tepkiler bir hayli büyümüş ve ekonomik veriler 2014'e kadar iyileşmemiştir. İşsizlik oranları 2013 senesinde yüzde 16,4'e ulaşırken¹⁶ ekonomi 2008-2013 yılları arasında ortalama yüzde 1,3 oranında daralmış ve borç oranları yüzde 130'lara kadar yükselmiştir.

Bu sıkıntılara rağmen kemer sıkma politikasını devam ettiren Portekiz'in ülke ekonomisinde 2013 yılında önemli birtakım iyileşmeler

kaydedilmiştir. Atılan adımlar neticesinde Yunanistan'ın durumuna düşmekten kurtulan Portekiz uluslararası finansal piyasalarda tekrar itibar kazanmıştır. Bu iyileşmeler işsizlik oranının Temmuz 2017 itibarıyla yüzde 9,1'e düşmesi, ekonominin 2014-2016 seneleri arasında yüzde 1,3 oranında mütevazı bir büyüme kaydetmesi, onlarca senedir negatiflerde seyreden ticaret dengesinin 2014 senesi itibarıyla pozitif olması olarak sıralanabilir. Bu görece başarılarla rağmen borç oranları yüzde 130 seviyesinde kalmıştır. Yukarıda zikredildiği gibi finansal piyasalarda Portekiz'in itibar kazanması ve AMB'nin uyguladığı tahvil satın alma mekanizmasıyla birlikte 10 senelik tahvil oranları 2012 senesinde ulaşılan yüzde 14'lük zirveden düşerek yüzde 3'lerin altına kadar gerilemiştir. Eylül 2017'de ise derecelendirme kuruluşu S&P tekrar "yatırım yapılabilir" kararını açıklamıştır.

Bu süreçte Portekiz'in mali sıkıntıları tamamıyla çözülmüş olmasa da gerekli birtakım reformların uygulanması için bir altyapı hazırlanmış ve ülkenin rekabet edebilecek bir konuma gelmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır.¹⁷

16. İşsizlik oranları 25 yaş altı grup için 2013 senesinde yüzde 38 olarak tahakkuk etmiştir. (Eurostat)

17. Ricardo Reis, "Looking for a Success in the Euro Crisis Adjustment Programs: the Case of Portugal", *Brookings Papers on Economic Activity*, Sayı: 2, (2015), s. 433-458.

TABLO 3. İRLANDA EKONOMİSİNE DAİR MAKRO GÖSTERGELER (YÜZDE)

	GSYH Büyüme	İşsizlik Oranı	Kamu Borcu (GSYH'ye oranla)	Bütçe Açığı (GSYH'ye oranla)
2001-2007	6,02	4,4	27,9	-1,0
2008-2016	4,10	11,5	88,7	9,5

Kaynak: Eurostat

TABLO 4. İSPANYA EKONOMİSİNE DAİR MAKRO GÖSTERGELER (YÜZDE)

	GSYH Büyüme	İşsizlik Oranı	Kamu Borcu (GSYH'ye oranla)	Bütçe Açığı (GSYH'ye oranla)
2001-2007	3,76	10,1	45	-0,6
2008-2016	-0,03	20,8	78,1	7,5

Kaynak: Eurostat

İrlanda

AB ülkeleri arasında küçük ama önemli bir konuma sahip olan İrlanda ekonomisi kriz öncesinde hızlı büyüyen ve düşük borç, bütçe açığı ve işsizlik oranları sergileyen bir yapıya sahiptir. Düşük vergi oranları ve farklı teşvik mekanizmaları ile zamanla kendisini AB bölgesinde önemli bir hizmet sektörü merkezi haline getiren İrlanda 1996-2007 seneleri arasında yüzde 7,1 oranıyla Birlik'in en hızlı büyüyen ekonomisi olmuştur. Bu verilerle AB ekonomileri arasında müstesna bir konumda olan ve "Kelt kaplanı" olarak nitelendirilen İrlanda ekonomisi 2008 senesinde küresel krizle birlikte uzun süredir balon özelliklerini taşıyan emlak ve banka sektörlerinde derin bir kriz yaşamıştır. Diğer kriz ülkelerinde olduğu gibi İrlanda ekonomisinde de işsizlik, GSYH, borç oranları ve bütçe açığı gibi verilerde ciddi bir kötüleşme yaşanmıştır.¹⁸

Özellikle mali sektörde ciddi bozulmalar yaşanmış ve bütçe açığı 2010'da GSYH'ye oranla yüzde 32'lere ve borç oranları da yüzde 86'lara, 2012'de ise yüzde 120'lere yükselmiştir. Bu vahim tablo karşısında İrlanda hükümeti de Kasım 2010'da diğer kriz ülkeleri gibi AB ve IMF'e finansman başvurusunda bulunmak zorunda kalmıştır. Mali ve kamu sektörlerine yönelik olarak

hayata geçirilmesi istenen bir dizi reform karşılığında 85 milyar avroluk finansman sağlanmıştır.

İrlanda bu krizi hızlıca atlattı ve 2013'ten itibaren tekrar büyümeye başlamıştır. Ekonominin büyümesiyle işsizlik, bütçe açığı, borç oranları gibi veriler de tekrar iyileşmiştir.

İspanya

Diğer ülkelerin analizlerinden anlaşılacağı üzere her ülkenin avro krizi öncesi çıkış noktası ve ekonomik yapısı farklı olmuştur. Dolayısıyla kriz sonrasında ülkelerin kriz ile mücadelesi ve finansörler tarafından dayatılan şartların uygulanması da farklı sonuçlar doğurmuştur. Benzer bir tablo İspanya ekonomisi için de geçerlidir. İspanya ekonomisi 1999'da Avro Bölgesi üyesi olmuş ve AMB tarafından sağlanan ucuz kredilerle¹⁹ beraber Avrupa'nın en büyük emlak balonuna maruz kalmıştır. Bu balon İspanya ekonomisinin 2002-2006 seneleri arasında kalkınmasında büyük bir rol oynayarak toplam iş gücünün yüzde 13'ünü²⁰ GSYH büyümesinin de yüzde 20'sini teşkil etmiştir.²¹ Aynı zamanda

19. Dış borç oranları 2002 senesinde (GSYH'ye oranla) yüzde 30 civarında iken 2008 senesinde yüzde 80 civarına çıkmıştır.

20. AB içindeki emlak sektöründe çalışan iş gücünün tamamının yüzde 20'sini teşkil etmiştir. Bkz. "Construction Sector Statistics", Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Construction_sector_statistics, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

21. Ozlem Akin, José García Montalvo, Jaume García Villar, José-Luis Peydró ve Josep Maria Raya, "The Real Estate and Credit Bubble: Evidence from Spain", *SERIEs*, Cilt: 5, Sayı 2-3, (2014), s. 223-243.

18. "Gelişmeleri Açıklayan IMF Raporu", IMF, 13 Temmuz 2010, <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/31/Ireland-2010-Article-IV-Consultation-Staff-Report-and-Public-Information-Notice-on-the-24042>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

TABLO 5. İTALYA EKONOMİSİNE DAİR MAKRO GÖSTERGELER (YÜZDE)

	GSYH Büyüme	İşsizlik Oranı	Kamu Borcu (GSYH'ye oranla)	Bütçe Açığı (GSYH'ye oranla)
2001-2007	1,48	7,8	101,6	3,3
2008-2016	-0,77	10	121,7	3,3

Kaynak: Eurostat

verimli olmayan bir finansal sektöre sahip olan ve kronik cari açıklar veren İspanya ekonomisinin kırılmalıkları 2008 krizinin başlamasıyla ortaya çıkmıştır. 2008'in üçüncü çeyreğinden itibaren başlayan resesyonun sonucu olarak işsizlik oranları, bütçe açığı, borç oranları gibi iş piyasası ve mali sektörle alakalı veriler ciddi bir kötüleşme yaşamıştır.

Bu sıkıntılara rağmen 2012'ye kadar finansman talebinde bulunmayan ve itibarını korumaya çalışan İspanya hükümeti Haziran 2012'de talepte bulunmak zorunda kalmıştır. Bu talep karşılığında Avrupa İstikrar Mekanizması (European Stability Mechanism) 100 milyar avroya kadar yardım vaadinde bulunmuştur. 2012-2013 yılları arasında 41 milyar avro İspanya hükümeti tarafından bankaların yeniden yapılandırılması için kullanılmıştır. Bankaların yeniden yapılandırılması ve hükümet tarafından uygulanan bir dizi mali sektör ve rekabeti artıracak reform sonrasında kalkınma, işsizlik ve cari açık verilerinde mütevazı bir iyileşme kaydedilmiştir. Bu iyileşmelere rağmen işsizlik oranı Temmuz 2017'de yüzde 17,1 ile AB ülkeleri arasında Yunanistan'dan sonra en yüksek ikinci oran olmuş, borç oranları da (GSYH'ye oranla) yüzde 100'lerin altına inmemiştir.

İtalya

Bu bölümde analiz edilecek avro krizine doğrudan maruz kalan son iki ülke İtalya ve GKRY'dir. İtalya kriz ülkeleri arasında en büyük ekonomiye sahip üyedir. İtalya'nın maruz kaldığı sıkıntılar Avro Bölgesi'nin içinde bulunduğu durumun vahametini artırmıştır. Diğer kriz ülkelerinde olduğu gibi İtalya ekonomisinin ciddi sıkıntılara maruz kalması 2008'den sonra küresel bir boyut kazanan finansal krize dayanmaktadır.

2001-2007 seneleri arasında yüzde 1,2'lik büyüme oranıyla kriz öncesinde de diğer AB ülkelerine kıyasla yavaş büyüme oranları kaydeden İtalya ekonomisi aynı zamanda cari olarak AB ekonomileri arasında en büyük borç yüküne sahiptir. Kriz sonrası borç oranlarının sürekli bir artış göstermesi özellikle 2011-2012 seneleri arasında İtalyan ekonomisinin borçlanma maliyetini yükseltmiş ancak AMB'nin tahvil satın alma programı ile bir nebze düşmüştür.²² İtalya her ne kadar diğer ülkeler gibi finansman talebinde bulunmak zorunda kalmamış ise de düşük büyüme ve sürekli artış gösteren borç oranları sebebiyle krizin etkilerini atlatamamıştır. Bu durum karşısında IMF İtalya ekonomisinin tekrar kriz öncesi seviyesine gelmesinin 2020'lerin ortalarında gerçekleşeceği beklentisini ortaya koymuştur.²³

GKRY

AB ülkeleri arasında Malta'dan sonra en küçük ekonomiye sahip olan GKRY diğer kriz ülkelerinde olduğu gibi 2008'den sonra ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Kriz öncesinde kayda değer oranlarla büyüyen GKRY banka sektöründe makro ihtiyati önlemlerin yetersiz oluşu ve çok yüksek özel sektör borç oranları nedeniyle krizin zeminini hazırlamıştır. 2001-2007 seneleri arasında özel sektör borcu (GSYH'ye oranla) yüzde 264 olmuş, bu rakam 2008-2016 arasında yüzde 325'e kadar çıkmıştır.

22. 2011-2012 seneleri arasında satın alınan tahvil hacminin yarısını İtalyan tahvilleri oluşturmuştur. "Details on Securities Holdings Acquired Under the Securities Markets Programme", Avrupa Merkez Bankası (AMB), 21 Şubat 2013, https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2013/html/pr130221_1.en.html, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

23. "2016 İtalya Raporu", IMF, (Temmuz 2016), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr16222.pdf>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

TABLO 6. GKRY EKONOMİSİNE DAİR MAKRO GÖSTERGELER (YÜZDE)

	GSYH Büyüme	İşsizlik Oranı	Kamu Borcu (GSYH'ye oranla)	Bütçe Açığı (GSYH'ye oranla)	Özel Sektör Borcu (GSYH'ye oranla)
2001-2007	4,09	4,3	59,8	2,3	264
2008-2016	-0,26	10,6	80,3	3,9	325

Kaynak: Eurostat

Mevduatların önemli bir kısmının Yunanistan ve Rusya'dan gelmesi ve takipteki kredi oranlarının çok yüksek olması banka krizinin başlangıcı olmuş, kriz sonucunda kamu borç oranları 2013 senesinde yüzde 107 düzeyine ulaşmıştır. 2011 senesinde Rusya'dan finansman alan GKRY hükümeti bu tablo karşısında Troyka'dan finansman talebinde bulunmak zorunda kalmış ve 10 milyar avroluk finansman sağlanmıştır. Bu finansman karşılığında Troyka, GKRY'nin en büyük ikinci bankasının kapatılması ve en büyük bankasının yeniden yapılandırılmasını talep etmiştir.

Bu talepleri yerine getiren GKRY ekonomisi makroekonomik verilerde müteviz bir iyileşme kaydedilmesine rağmen krizin etkileri hala devam etmektedir.

Brexit ve Diğerleri

AB'nin en büyük ikinci ekonomisine sahip olan Birleşik Krallık Haziran 2016'da referandum yaparak Birlik'ten çıkma yönünde karar almıştır. Bu karar, beklenmeyen ve olağanüstü bir gelişme olarak Avrupa içinde siyasi ve ekonomik dengeleri yerinden oynatmıştır. 2016'da seçilen ABD Başkanı Trump'ın da desteklediği bu sonuç dönemin başbakanı David Cameron'ın istifasını ve Theresa May'in başbakan olmasını da beraberinde getirmiştir. Brexit'in Birleşik Krallık ekonomisine etkisi tahmin edilenden daha az olmuştur. Kısa vadede daha çok döviz kurları üzerinde baskılar oluşmuş ve para birimi pound, avro karşısında Ağustos 2017'ye kadar yüzde 18 değer kaybetmiştir. Bu kayıpla beraber ekonomistler Birleşik Krallık için Brexit'in negatif etkilerinin daha çok uzun vadede özellikle Nisan 2019'da ülkenin tamamıyla AB'den ayrılmasıyla ortaya çıkacağını belirtmişlerdir.

Ayrılma kararının AB üzerindeki etkisinin ise daha çok siyasi istikrara yönelik olduğunu öne sürmüşlerdir.²⁴

Birleşik Krallık'ta yaşanan gelişmeler diğer ülkelerin AB'den çıkabilme ihtimalini de gündeme getirmiştir. Referandum veya seçim dönemlerinde dile getirilen AB'den çıkma vaatleri her ne kadar gerçekleşmiş olmasa da bu gelişmeler Fransa ve İtalya başta olmak üzere AB ülkelerinde ciddi endişelere neden olmuştur.

Bu çerçevede Aralık 2016'da İtalya'da Matteo Renzi'nin hayata geçirilmesini istediği anayasal değişiklikleri içeren referandumun "hayır" oyuyla sonuçlanması "hayır" oyunu destekleyen ve avro karşıtı olan partilerin ciddi kazanımlar elde edebilmeleri riskini de beraberinde getirmiştir. Avro Bölgesi'nin en büyük üçüncü ekonomisi olan İtalya'nın 2018'de bu belirsizlikler içinde seçimlere gidecek olması riskleri artırmış ve Birlik'in siyasi ve ekonomik kırılganlıklarını da ön plana çıkarmıştır.²⁵

İtalya referandumundan birkaç ay sonra Mayıs 2017'de Fransa'da düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimleri AB taraftarı olan Emmanuel Macron ile AB karşıtı olan Marine Le Pen arasında gerçekleşmiştir. Brexit ve İtalya referandumları akabinde gerçekleşen bu seçimlerde Macron oyların yüzde 66'sını alarak cumhurbaşkanı olmuş ve başta Almanya olmak üzere AB üyeleri için güvence sağlamıştır. Bununla beraber kampanya sürecinde seçilmesi durumunda AB'den çık-

24. "An Assessment of the Impact of Brexit on Euro Area Stability", European Parliament Committee on Economic and Monetary Affairs, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA\(2016\)587328_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA(2016)587328_EN.pdf), (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

25. "Italy's Referendum: What Happens Next After No Vote", *Financial Times*, 5 Aralık 2016.

ma vaatlerinde bulunan Le Pen'in oyların yüzde 34'ünü alması AB karşıtı düşüncelerin de yaygın olduğunu göstermiştir.

ALMANYA ETKİSİ

Son bölümde açıklandığı gibi 2008 senesine kadar görece istikrar içinde bulunan AB daha sonrasında jeopolitik ve ekonomik alanlarda ciddi değişim süreçlerinden geçmiş ve önemli sorunlar yaşamıştır. Meydana gelen değişiklikler liderlik rolünü tarihi sebeplerden dolayı üstlenmek istemeyen Almanya'yı da ön plana çıkarmıştır. Avrupa'nın tamamını içine alan İkinci Dünya Savaşı'nda Berlin baş aktör olmuş ve birçok Avrupa ülkesinin zihninde Almanya'nın liderliğiyle ilgili olumsuz düşünceler yer almıştır. Bu tarihi gerçekler Almanya'nın liderlik rolünü doğrudan benimsemesi konusunda çekimser davranmasında şüphesiz önem taşımaktadır. Bunlarla beraber son senelerde dünyanın farklı yerlerinde cereyan eden siyasi, ekonomik ve jeopolitik gelişmelerle beraber Almanya daha güçlü bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. Yukarıda zikredilen gelişmeler Almanya'nın liderlik pozisyonunu daha açık bir şekilde benimsemesini sağlamıştır. Bu husus Almanya'nın eski dışişleri bakanı olan Frank-Walter Steinmeier tarafından dile getirilmiş ve Almanya'nın daha küresel bir liderlik rolünü benimseyebileceği öne sürülmüştür.²⁶

Almanya'nın Ekonomik Gücü

Almanya 2017 verilerine göre dünya ekonomileri arasında (cari fiyatlarla) en büyük dördüncü, AB ülkeleri arasında ise en büyük ekonomiye sahip olan ülkedir. Birlik içerisindeki en büyük nüfusa sahip olan ülke de Almanya'dır. Son senelerde AB ve dünya ülkeleri arasında en güçlü ekonomilerden birine sahip olduğu düşünülen Almanya 2000'li senelerin sonlarına kadar düşük bir ekonomik performans sergilemiştir.²⁷ Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılması ve akabinde

Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesiyle birlikte Almanya uzun sürecek bir ekonomik yavaşlama sürecine girmiştir. Bu çerçevede Alman ekonomisi 1996-2005 seneleri arasında yüzde 1,26'lık bir ortalama ile düşük büyüme oranları kaydetmiştir. 2003 senesinde bir resesyona maruz kalmış ve 2005 senesinde işsizlik oranlarının yüzde 11'i aştığı görülmüştür.

Bu süreci derin bir resesyona girmeden atlatan Alman ekonomisinin büyüme oranları 2006 senesinde tekrar ivme kazanmış ve Almanya küresel krizi diğer AB ülkelerine kıyasla daha yumuşak atlatmıştır. 2017 senesinde yüzde 4'ün altına inen işsizlik oranları ve 2006-2016 arasında küresel kriz ve avro krizinin cereyan ettiği bir ortamda kaydettiği yüzde 1,5'lik büyüme oranlarıyla ise Almanya ekonomisi önceki yıllara nispeten daha güçlü bir performans sergilemiştir.

Almanya'nın son senelerde sergilediği bu performansın sebebi olarak genel anlamda üç unsur dile getirilir: 2003 senesinde Gerhard Schröder tarafından hayata geçirilen ve iş piyasasına yönelik değişiklikler içeren Hartz reformları, avronun Alman markına kıyasla daha güçsüz bir para birimi olmasıyla Almanya'nın ihracat sektörünün avrodan sonra daha avantajlı bir pozisyonda olması ve Alman sanayisinin esnekliği.²⁸

Almanya'nın tasvir edilen bu ekonomik gücü AB'nin kurumlarına da yansımıştır. AB'nin finansmanı siyaset, bölgesel kalkınma, tarım destekleri, araştırma gibi konularda Birlik'e üye ülkelerin ekonomilerinin hacmiyle orantılı olarak yaptığı katkılar dahilinde sağlanmaktadır. Gerek nüfusu gerekse ekonomisinin hacmiyle AB içindeki en önemli ülke konumunda olan Almanya Birlik'in finansmanına en büyük katkıyı sağlamaktadır.²⁹ Bununla beraber aşağıda açıklanacağı üzere AMB'nin sermayesinin en büyük payının

26. Frank-Walter Steinmeier, "Germany's New Global Role: Berlin Steps Up", *Foreign Affairs*, Sayı: 95, (2016), s. 106.

27. "The Sick Man of the Euro", *Economist*, 3 Haziran 1999.

28. Detaylı bir analiz için bkz. Christian Dustmann, Bernd Fitzenberger, Uta Schönberg ve Alexandra Spitz-Oener, "From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany's Resurgent Economy", *Journal of Economic Perspectives*, Cilt: 28, Sayı: 1, (2014), s. 167-188.

29. "EU Expenditure and Revenue 2014-2020", European Commission, http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

da Almanya tarafından sağlanması ve özellikle Avrupa Finansal İstikrar Fonu (European Financial Stability Facility-EFSF), Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması (European Financial Stability Mechanism-EFSM) ve Avrupa İstikrar Mekanizması (European Stability Mechanism-ESM) gibi fonların büyük ölçüde Almanya tarafından finanse edilmesi Almanya'nın Birlik üzerindeki nüfuzunu artırmıştır.

Almanya'nın AB Kurumlarındaki Etkinliği

AMB'deki Baskın Rolü

1998'de kurulan AMB ikinci bölümde açıklandığı gibi Avro Bölgesi'ne dahil olan üye ülkeler için para politikası yürütmekle sorumlu olan kurumdur. Bankanın sermayesi AB'ye üye ulusal merkez bankaları tarafından sağlanmaktadır. 2015 itibarıyla yüzde 18'lik katkıyla kurumun sermayesinin en büyük payını Almanya'nın finansmanı oluşturmaktadır.³⁰ Bazı analistler AMB'nin kuruluşundan itibaren Avrupa ülkeleri arasında en stabil para politikasına sahip olduğu düşünülen Almanya'nın modeline göre tasarlandığını öne sürmüşlerdir.³¹ Kurumun ilk 13 senesinde baş ekonomistliği üstlenmiş ekonomistlerin Alman olmaları³² bu iddiaya kuvvet kazandırmaktadır. AMB'nin yönetimi her ne kadar AMB başkanı, Yönetim Konseyi ve Yürütme Kurulu ve üye ülkelerin ulusal merkez bankalarının başkanları tarafından yürütülse de Almanya'nın Birlik içerisinde en önemli konumda olan ülke statüsünde bulunuyor olması kabul edilmiş bir gerçektir. Alman Merkez Bankası (Bundesbank) Başkanı Jens Weidmann'a 2012'de sorulan ve Bundesbank'ın avro sistemi içinde bulunan 17 ulusal merkez bankasından bir tanesi olmasından dolayı etki sağlamasının

daha da zorlaştığı tespitine dayanan bir soruya verdiği karşılık bu gerçeği ifade etmektedir:

Her ne kadar oy oranları anlamında söyledikleriniz doğru olsa da bizim 17 merkez bankası arasında sadece bir merkez bankası olduğumuzu söyleyemeyiz. Bankamız avro sistemi içinde en büyük ve en önemli merkez bankasıdır ve diğer birçok merkez bankasından daha çok söz hakkımız var. Bu sebeple bizim farklı bir rolümüz var. Para birliğinin geleceği konusunda kamu önünde en aktif merkez bankası biziz.³³

Almanya'nın para politikasının yürütülmesi konusunda benimsediği aktif tutum zaman zaman istifalarla sonuçlanmıştır.³⁴ Bu durum Bundesbank Başkanı Weidmann'ın 2012'de Mario Draghi'nin başlattığı tahvil satın alma programına karşı gelmesi gibi AMB içerisindeki fikir ayrılıklarını beraberinde getirmiştir.³⁵

Bunlarla beraber 2019'da görevi bitecek olan Mario Draghi'nin yerine bir Alman olan Jens Weidmann'ın geçmesine yönelik girişimlerin olduğu konuşulmaktadır.³⁶ Bu ihtimalin gerçekleşmesi durumunda para politikası konusunda Almanya'nın baskın rolünün artması ve verilecek kararlara daha aktif bir şekilde yön vermesi beklenmektedir.

Avro Krizi ve Mali Politikalar

Üçüncü bölümde belirtildiği gibi Yunanistan'ın 2009 senesinde içine girdiği ekonomik kriz kısa süre içinde AB'nin en önemli ekonomik sorunu haline gelmiştir. Yüksek borç oranlarıyla beraber gelen bu krizin sonucu olarak Yunanistan'da 2007-2016 seneleri arasında kişi başı gelir yüzde 25 oranında düşüş yaşarken işsizlik oranı yüzde

33. Bundesbank Başkanı Jens Weidmann ile mülakat için bkz. "55 Years for Stability", Deutsche Bundesbank, http://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Interviews/2012_07_27_weidmann_bundesbankmagazin.html, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

34. Şubat 2011'de ayrılan Bundesbank Başkanı Axel Weber'in istifası veya Eylül 2011'de ayrılan AMB'nin baş ekonomisti Jürgen Stark'ın istifası örnek verilebilir.

35. "Bundesbank President on ECB Bond Purchases 'Too Close to State Financing Via the Money Press'", *Spiegel*, 29 Ağustos 2012.

36. "Merkel Will Push for Weidmann as ECB President, Spiegel Says", Bloomberg, 19 Mayıs 2017.

30. "Capital Subscription", European Commission, <http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/capital/html/index.en.html>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

31. Christopher Alessi, "Germany's Central Bank and the Eurozone", Council on Foreign Relations, 6 Şubat 2013.

32. Otmar Issing (1998-2006) ve Jürgen Stark (2006-2011).

25'in üstüne çıkmıştır. Bu krizin hafiflemesi için AB kurumları olan EFSF ve ESM tarafından Ağustos 2017 itibarıyla Yunanistan'a 234 milyar avro ödeme yapılmıştır.³⁷

Yunanistan'la birlikte Portekiz, İspanya ve İrlanda'ya da verilen finansal destek Haziran 2010-Temmuz 2013 arasında EFSF ve EFSM yoluyla gerçekleştirilirken Temmuz 2013'ten itibaren ESM tarafından temin edilmiştir. Bu mekanizmalara göre kriz ülkelerine finansman doğrudan AB ülkelerinin bütçelerinden transfer yoluyla sağlanmamış; EFSM, EFSF ve ESM tarafından finansal piyasalarda tahvil satışları ile gerçekleştirilmiştir. Bunun ötesinde finansal piyasalar nezdinde güvenilirlik temin etmek ve düşük faiz oranlarından faydalanmak için tahvillere garantör ülkeler tarafından garanti sağlanmıştır. Kriz ülkelerinin temerrüde düşmeleri durumunda alacaklılara geri ödeme yapılacağı garantisini verilmiştir. Bu garantinin en büyük kısmını yüzde 30 ile Almanya sağlamıştır. Almanya sağladığı garantörlükle en büyük riski üstlenmiştir. Bununla birlikte yüzde 27'lik bir katkı ile ESM'nin ödenmiş sermayesinin en büyük payını temin etmiştir.³⁸

Bu şartlar altında ödemenin en büyük kısmını sağlayan ve verilen garantilerin en büyük kısmını üstlenen Almanya yapılan ödemelerin sonrasında koyulan şartların belirlenmesi konusunda da çok etkin bir rol oynamıştır. Almanya'nın bu süreçte kriz ülkelerine karşı tutumu kemer sıkma politikalarından yana olmuştur. Bu politikalar bütçe açıkları ve borç oranlarının düşürülmesi, özelleştirmelerin uygulanması ve kamu sektörünün küçültülmesi gibi paketler içermiştir.³⁹ Almanya'nın bu tutumu zaman zaman Yunanistan, diğer AB ülkeleri ve medya tarafından tenkit edilmiştir. Bu çerçevede eski Yunanistan Maliye

Bakanı Yanis Varoufakis bu reformların Almanlar tarafından Yunanistan'a zarar vereceği bilinecek dayatıldığını söylemiştir.⁴⁰ Polonya Dışişleri Bakanı Witold Waszczykowski ise Yunanistan'ın Almanya'nın küçük bir kolonisi olduğunu söylemiştir.⁴¹ Tutumu her ne kadar tenkit edilmiş olsa da Almanya avro krizi sürecinde AB ekonomilerinin arasında en çok söz sahibi ülke olarak ortaya çıkmıştır.

Mülteci Krizi

Ortadoğu ülkeleri 2001 ikiz kule saldırılarından sonra önemli değişikliklerin yaşandığı bir süreçte maruz kalmıştır. Sırasıyla 2001'de ve 2003'te başlayan Afganistan ve Irak savaşları, 2011'de gerçekleşen ve Ortadoğu coğrafyasının neredeyse tümünü kapsayan Arap Baharı'ndan sonra Suriye, Libya ve Yemen gibi ülkelerin iç savaşa sürüklenmesi, bu iç savaşların sonucu olarak DEAŞ gibi terör örgütlerinin ortaya çıkması bu sürecin unsurları arasında gösterilebilir. Bu olağanüstü değişikliklerin sonucu olarak milyonlarca insan Avrupa'ya iltica etmiş, diğer hususlarda olduğu gibi Almanya 2014-2016 seneleri arasında AB'ye iltica etmiş olan mültecilerin yüzde 44'ünü kabul ederek Birlik içinde en çok mülteci kabul eden ülke olmuştur.⁴² Bu nedenle Almanya iltica konusunda da en önemli konuma sahip olan AB üyesi olmuştur. Son yıllarda Almanya ve diğer AB ülkelerine gelen mülteci sayısının hızla artmasına karşılık önlem alınması için siyasi baskılar artmıştır. Bunun sonucunda 2015'te Türkiye ile AB arasında bir anlaşma yapılmış, Birlik'e giden mülteci sayısının ciddi şekilde azalması hedeflenmiştir. Bu anlaşmanın öncülüğünü yapan ülke yine Almanya olmuştur. Bu hamlesiyle Şansölye Merkel Almanya'nın merkezi bir rol üstlenmesini ve Avrupa siyasetinin göbeğinde yer almasını

37. "Greece - Ongoing Programme", European Stability Mechanism, <https://www.esm.europa.eu/>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

38. European Stability Mechanism, <https://www.esm.europa.eu/explainers>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

39. Wolfgang Schäuble, "Why Austerity is Only Cure for the Eurozone", *Financial Times*, 5 Eylül 2011.

40. Yanis Varoufakis, *Adults in the Room: My Battle with Europe's Deep Establishment*, (Bodley Head: 2017).

41. "Why Greece is Germany's 'De Facto Colony'", *POLITICO*, 14 Haziran 2017.

42. Eurostat

sağlamıştır.⁴³ Bununla birlikte AB'nin yapılan anlaşmanın kapsamında taahhüt edilen ödemeleri yapmaması ve vize serbestisi sağlanması gibi şartları yerine getirmemesi tenkit edilmiş ve anlaşmanın sürdürülebilirliğini tehlikeye atmıştır.⁴⁴

Trump'ın Seçilmesi ve Rusya'nın Doğu Avrupa'daki Baskın Rolü

2015 senesinde Münih Güvenlik Konferansı'nda Alman Savunma Bakanı Ursula von der Leyen Almanya'nın güvenlik konularında liderlik pozisyonunu daha çok benimseyebileceğini belirtmiş ve "merkezden öncülük yapmak" (leadership from the center) düşüncesini ortaya koymuştur. Bu düşünceye göre Almanya'nın ekonomik, siyasi ve askeri gücünü gereken yerde ve müttefiklerinin desteğiyle kullanması istikrar sağlayacaktır.

Almanya'nın bu düşünceleri dile getirdiği bir dönemde Donald Trump'ın 2016 yılında başkan seçilmesi ABD ve dünya kamuoyu için beklenmedik bir hadise olmuştur. Seçim kampanyaları sürecinde dahi NATO, NAFTA ve Paris İklim Değişikliği Anlaşması gibi uluslararası kooperasyon gerektiren birliktelikleri tenkit eden Trump, seçildikten sonra tenkitletini tekrarlayarak "Önce Amerika" (America First) doktrinini dile getirmiştir. Bunlarla beraber Trump G7, G20 ve NATO toplantılarında ABD'nin daha az cömert olacağını belirterek özellikle NATO için finansman konusunda diğer üyelerin daha aktif olmalarını talep etmiştir. Trump'ın yaklaşımı ve Rusya'nın 2014'ten itibaren askeri gücünü Ukrayna ve Suriye'de göstermekten çekinmeyerek nüfuz alanını genişletme çabaları ile birlikte ciddi jeopolitik hamlelerde bulunması özellikle eski Sovyetler Birliği'ne dahil olan ülkeleri savunma konusunda daha aktif olmaya zorlamıştır. Bu gelişmeler Almanya Şansölyesi Merkel'i şu sözleri sarf etmeye zorla-

mıştır: "Biz Avrupalılar artık kendi kaderimizi kendi elimize almalıyız." Nitekim analistler ve medya organları eski ABD Başkanı Obama'dan sonra Batı liberalizmini devam ettirecek şahsın Merkel olacağı yorumunu yapmışlardır.⁴⁵ Bu çerçevede 2013'te başlayan Ukrayna krizinin bir sonucu olarak (Ukrayna'ya bağlı) Kırım Özerk Bölgesi'nde 2014'te referandum yapılmış, bölge halkı Rusya'ya bağlanmaya yönelik karar almış ve Rusya, Kırım Yarımadası'nı ilhak etmiştir. AB ülkeleri için ciddi bir güvenlik riski teşkil eden bu gelişmeler sonucunda Almanya, Fransa ile birlikte Rusya ve Ukrayna arasında çatışmaların durması için bir antlaşma sağlamıştır.⁴⁶

Bazı analistler AMB'nin kuruluşundan itibaren Avrupa ülkeleri arasında en stabil para politikasına sahip olduğu düşünülen Almanya'nın modeline göre tasarlandığını öne sürmüşlerdir.

Yukarıdaki paragraflardan anlaşılacağı üzere avro krizi ve AB bölgesinin karşı karşıya kaldığı siyasi ve jeopolitik hadiseler Almanya'nın AB içindeki gücünü artırmış, bu ise bütün taraflar nezdinde olumlu karşılanmamıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

AB uzun yıllar görece istikrar ve büyüme içinde seyretmiş, son senelerde ise ekonomik krizler ve siyasi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu hadiseler neticesinde sürdürülebilirliği sorgulanan AB'nin geleceği hakkındaki değerlendirmesinde

43. AB ile Türkiye arasındaki mülteci antlaşmasının detaylı bir analizi için bkz. Lesley Dudden ve Kadir Üstün, "EU-Turkey Refugee Agreement: Too Big to Fail", *SETA Analiz*, Sayı: 34, (Mayıs 2017).

44. Kemal İnat, "Türkiye'nin AB Hikayesinde 'Vize Muafiyeti' Dönemeci", *Sabah*, 14 Mayıs 2016.

45. Örneğin bkz. "Angela Merkel is Forced to Take Centre stage", *Financial Times*, 25 Temmuz 2017.

46. "Minsk Peace Agreement: Still to be Consolidated on the Ground", European Parliament, Briefing, 12 Şubat 2015, <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-548991-Minsk-peace-summit-FINAL.pdf>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk, AB politikacılarının geleceğe dair hayalci olduklarını belirtmiş, Avrupa'da bir parçalanma hayaletinin dolaştığını dile getirmiştir.⁴⁷

Politikacıların yanında AB vatandaşlarının önemli bir kısmı da Avro Bölgesi ve AB'nin geleceği hakkında endişe duyduklarını ve karamsar olduklarını beyan etmişlerdir.⁴⁸ Bu kaygıları ciddiye alan AB politikacıları entegrasyon sürecinin gelecekte zayıflayabileceği olasılığını dile getirmiş,⁴⁹ Birlik'in sağlam kalabilmesi için ekonomi, finansal piyasalar, mali politikalar ve siyaset alanlarında daha ciddi bir iş birliğinin sağlanması gerektiğini beyan etmişlerdir.⁵⁰

Ortadoğu ve Afrika kökenli mültecilerin AB ülkelerine göç etmeye çalışmaları Birlik içerisinde popülist ve AB karşıtı partilerin ciddi kazanımlar elde etmelerini de beraberinde getirmiştir.

AB politikacılarının sağlanmasını hedefledikleri entegrasyon ekonomi alanında yakınsama prensibine yani farklı ülkelerin ekonomik olarak birbirlerine yaklaşmasına dayanmaktadır. Lakin 2009 sonrasında görüldüğü üzere ülkelerin farklılıkları sebebiyle AB'nin özellikle Avro Bölgesi'nin yakınsamadan ziyade ıraksama

ile karşı karşıya kaldığı bir gerçektir.⁵¹ Bu gerçeklerle beraber AMB'nin başlattığı hacmi büyük olan parasal genişleme programının neticesinin bilinmemesi, mali alanda gerekli kriterlerin birçok ülke tarafından sağlanmaması ve finansal piyasaların yeterince sağlam olmaması⁵² AB'nin ekonomi alanında gelecekte de istikrarsızlıklarla karşılaşmaya devam edeceğini göstermektedir. Önceki bölümlerde açıklandığı üzere AB son senelerde ciddi siyasi değişikliklere de maruz kalmıştır. Bu değişiklikler arasında AB'nin geleceği için en önemli kararlardan biri 2016'da AB'nin en büyük ikinci ekonomisi olan Birleşik Krallık'ın aldığı Birlik'ten çıkma kararı olmuştur. Bu karar kurulduğu 1957 senesinden bugüne AB için bir ilk teşkil etmiştir.

AB'nin siyasi iklimini ciddi anlamda değişikliğe uğratan diğer bir gelişme ise mülteci krizi olmuştur. Ortadoğu ve Afrika kökenli mültecilerin AB ülkelerine göç etmeye çalışmaları Birlik içerisinde popülist ve AB karşıtı partilerin ciddi kazanımlar elde etmelerini de beraberinde getirmiştir. Bu durum AB'nin siyasi geleceği hakkında belirsizlikler ortaya çıkarmıştır. Bu belirsizlikleri kuvvetlendiren en önemli gelişmelerden biri Almanya'da 24 Eylül 2017'de gerçekleşen seçimlerde aşırı sağda yer alan İslam ve mülteci karşıtı AfD partisinin üçüncü büyük parti olarak Meclise girmesidir. AfD'nin Meclise girmesiyle beraber merkez sağ partisi olarak bilinen Merkel'in partisi CDU İkinci Dünya Savaşı sonrasında görülen en düşük oranda oy alırken merkez sol partisi SPD ise tarihi bir hezimet ile karşı karşıya kalmıştır.

Diğer AB ülkelerinin mülteciler konusunda daha çok sorumluluk üstlenmeleri gerektiğini sık

47. "Speech by President Donald Tusk at the Event Marking the 40th Anniversary of European People Party (EPP)", <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/05/30-pec-speech-epp>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

48. "Future of Europe", Special Eurobarometer 451, European Commission, (Ekim 2016); "The Euro Area", Flash Eurobarometer 446, European Commission, (Ekim 2016).

49. "White Paper on the Future of Europe", European Commission, 1 Mart 2017, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

50. "Completing Europe's Economic and Monetary Union", European Commission, 22 Haziran 2017, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/5-presidents-report_en.pdf, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

51. Nils Holinski, Clemens J. M. Kool ve Joan Muysken, "Persistent Macroeconomic Imbalances in the Euro Area: Causes and Consequences", *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, Cilt: 94, Sayı: 1, (2012), s. 1-20.

52. "Joint Committee Report on Risks and Vulnerabilities in the EU Financial System", ESMA, 20 Nisan 2017, [https://esas-jointcommittee.europa.eu/Publications/Reports/Spring%20Joint%20Committee%20Risk%20Report%20\(JC%202017%2009\).pdf](https://esas-jointcommittee.europa.eu/Publications/Reports/Spring%20Joint%20Committee%20Risk%20Report%20(JC%202017%2009).pdf), (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

sık dile getiren ve mültecilerin daha adil bir şekilde dağıtılması gerektiğini savunan Merkel⁵³ bu sonuçlar karşısında Almanya'yı polarize ettiğini ifade etmiş ama hayata geçirdiği mülteci politikalarını savunmuştur.⁵⁴

53. "Germany's Angela Merkel: Refugees Must be Distributed Fairly", Deutsche Welle, 27 Ağustos 2017.

54. "Merkel Admits She Has 'Polarised' Germany as Grip on Power Weakens", *Financial Times*, 25 Eylül 2017.

Bu gelişmelere rağmen Rusya'nın AB'nin doğusunda nüfuz alanını enerji arzı ve askeri hamlelerle genişletmeye çalışması, ABD'nin NATO'ya verdiği desteğin azalması, AB üye ülkelerinin ekonomilerinin yeterince güçlü olması gibi nedenler dolayısıyla Almanya'nın Birlik'in siyasi ve ekonomik kurumları üzerindeki etkisinin giderek artması ve gelecekte de polarize edici bir güç olması kuvvetle muhtemeldir.

Kuruluşundan itibaren siyasi ve ekonomik iş birliğinin simgesi haline gelmiş olan Avrupa Birliği (AB) ciddi bir değişim süreci içindedir. 2008'e kadar siyaset ve ekonomi alanlarında istikrar içinde olan Birlik 2008'de cereyan eden küresel ekonomik krizin ve 2011'den sonra Ortadoğu'da gerçekleşen iç savaşların sonrasında muhtelif sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sıkıntılar birliğin kırılma noktalarını ortaya çıkarmış ve sürdürülebilirliği noktasında ciddi şüpheleri beraberinde getirmiştir. Meydana gelen değişiklikler tarihten gelen birtakım endişelerden dolayı liderlik pozisyonunu benimsemekten çekinen Almanya'yı ön plana çıkarmış ve Berlin'in AB kurumları ve siyasetine nüfuz etme kapasitesini ortaya koymuştur. Bu analizde AB'nin yakın geçmişte yaşadığı değişim süreci ele alınarak bu sürecin Almanya'nın yükselmesi ve Birlik'in sürdürülebilirliği gibi konulara etkisi açıklanmıştır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org